

RANĚ KŘESŤANSKÉ UMĚNÍ

Východní Středomoří

BIBLIOGRAFIE

- Jensen, R. M. 2000: *Understanding Early Christian Art*.
- Cormac, R. 2000: *Byzantine Art*.
- Lowden, J. 1997: *Early Christian & Byzantine Art*.
- Rodley, L. 1994: *Byzantine art and architecture: an introduction*.
- Beckwith, J. 1993: *Early Christian and Byzantine art*. New impression.
- **Finney, P. C. (ed.) 2017: The Eerdmans encyclopedia of early Christian art and archaeology. Volume 1 – 3.**

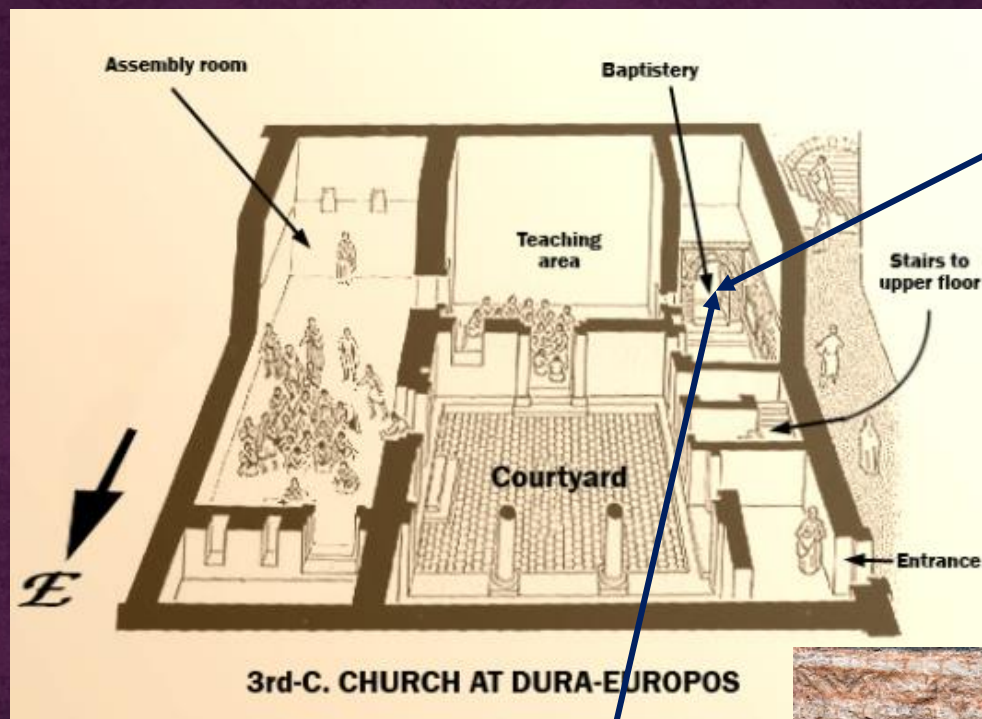
CO TO JE RANĚ KŘESŤANSKÉ UMĚNÍ

- Výtvarný projev nového náboženského směru
- První křesťané: otroci, řemeslníci, ženy – až později další složky společnosti
- Mimo oficiální dění v říši
- Umění vzniká pozvolna a na jeho příčinnost se názory rozcházejí
- Rozdílné na východě a na západě
- Např. na západě nejsou známy žádné stavby do Milánského ediktu
- Mnoho kostelíků, modliteben a shromaždišť bylo zničeno r. 305 (na jejich místech vznikaly později církevní stavby – známé spíše ze západní části říše)
- Původ křesťanského umění na západě nebo na východě?

...SKROMNÉ POČÁTKY

- **Dura Europos**
- Baptisterium
- Nejstarší (cca 230 A.D.)
- 256 zničeno Peršany
- Starší než katakomby v Římě
- Křesťani v legiích
- Tzv. parthské umění

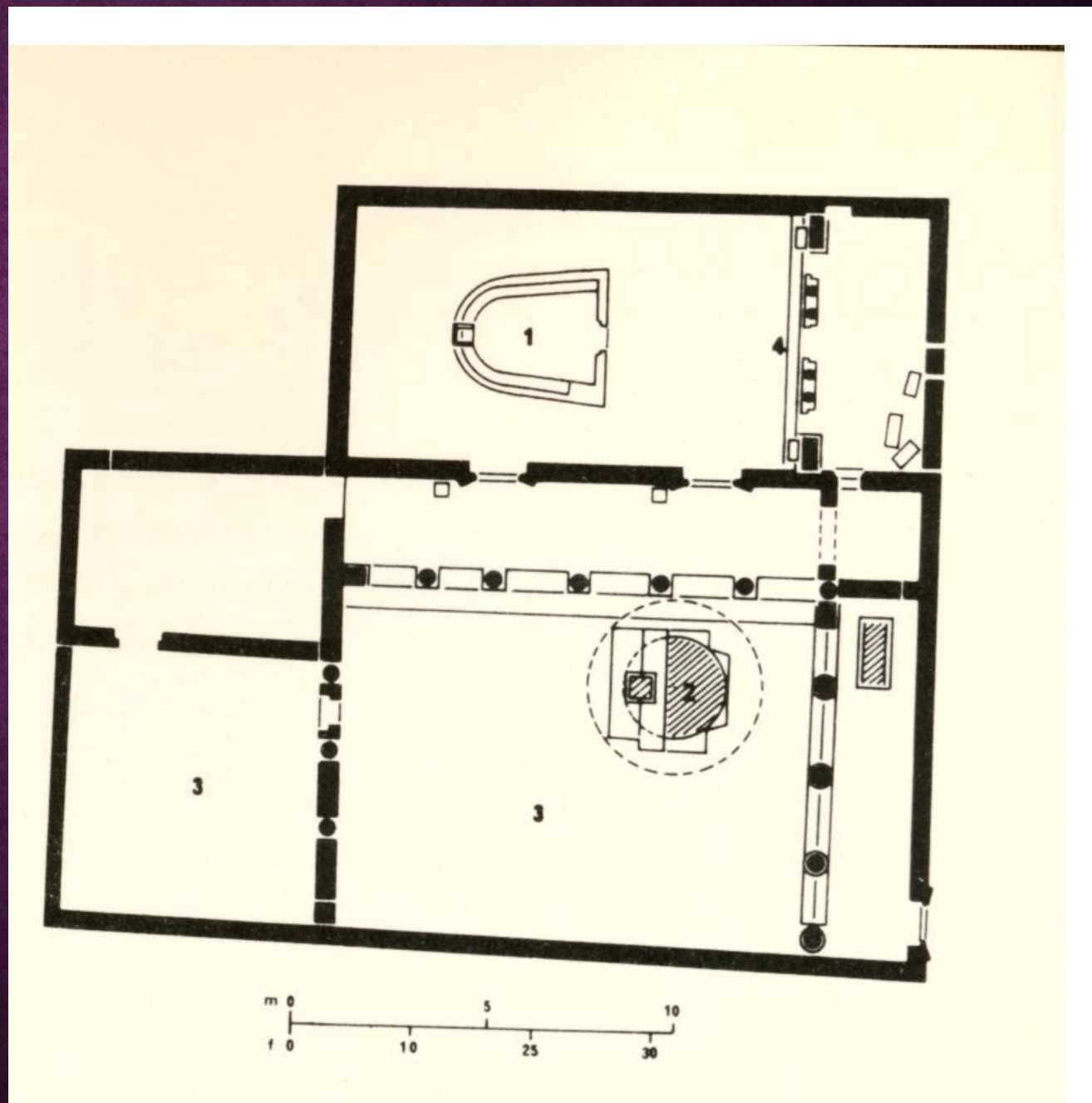

- Hlavní motivy:
- Dobrý pastýř
  - Panny moudré a pošetilé
  - Uzdravení chromého
  - Další příběhy z evangelií

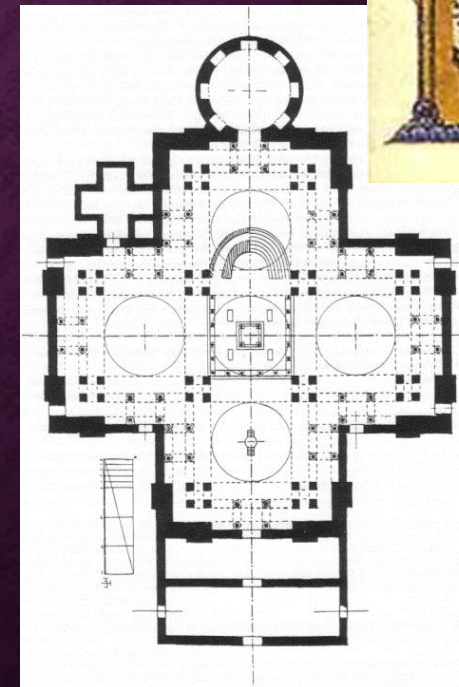
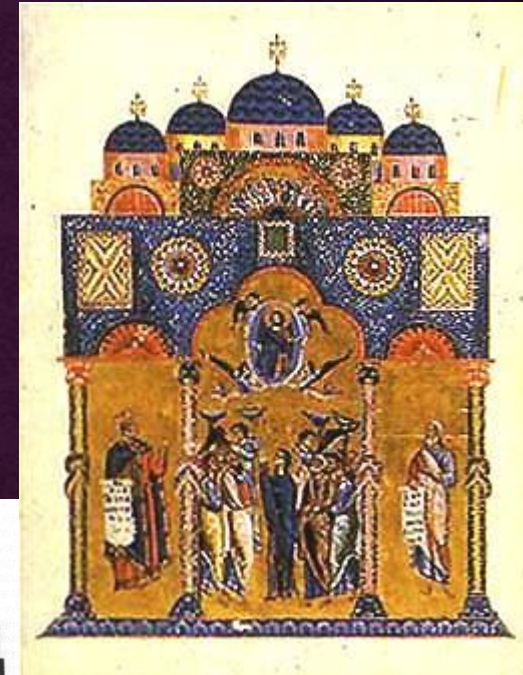

- **Kirbizy**
- 4. stol. A.D.
- Severní Sýrie

...DOBA KONSTANTINA VELIKÉHO

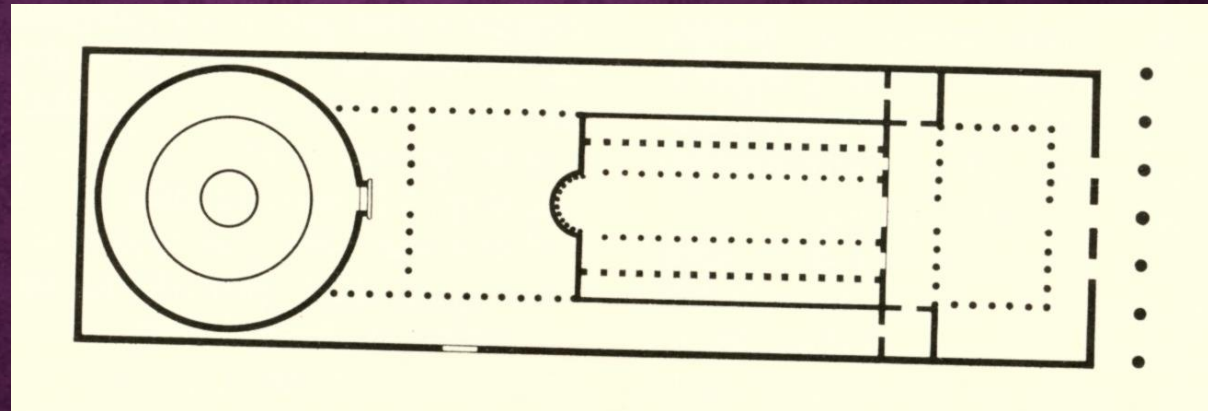
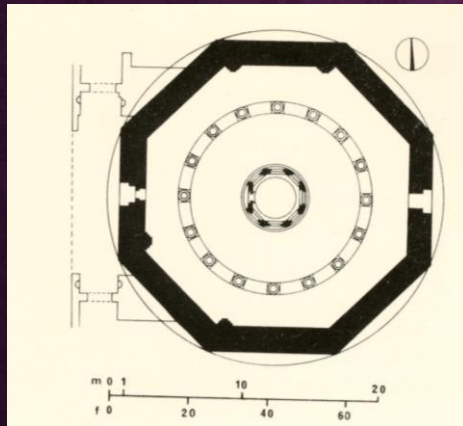
- Dioklecián 305
- 313 – milánský edikt
- 325 – Konstantin předsedá prvnímu ekumenickému koncilu v Nikáji
- Pohané nebyli pronásledováni
- Julián – pohan (synovec Konstantina)
- První křesťanské státní stavby: Konstantinopol – císařovo mauzoleum, chrám zasvěcený 12 apoštolům

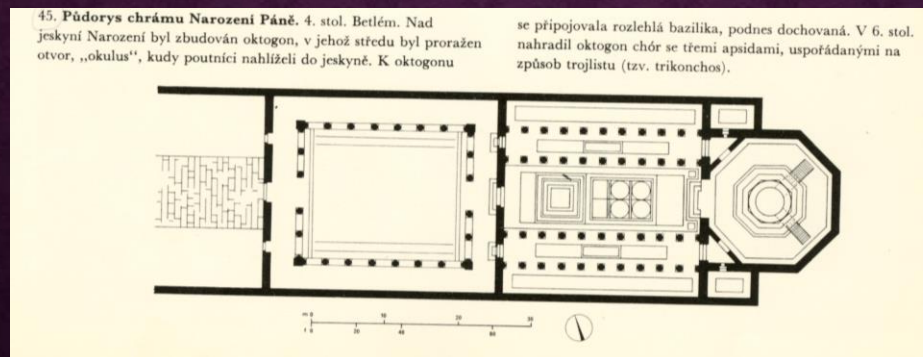

- Kostely po celé zemi
- Výkopy v Jeruzalémě na radu Eusebia (biskup v Césareji)
- Oslava zmrtvýchvstání

Anastasis a Martirion

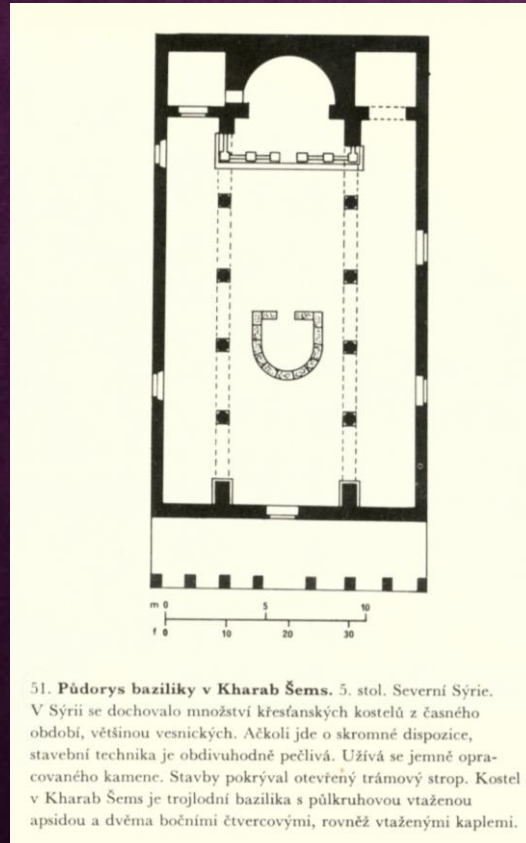
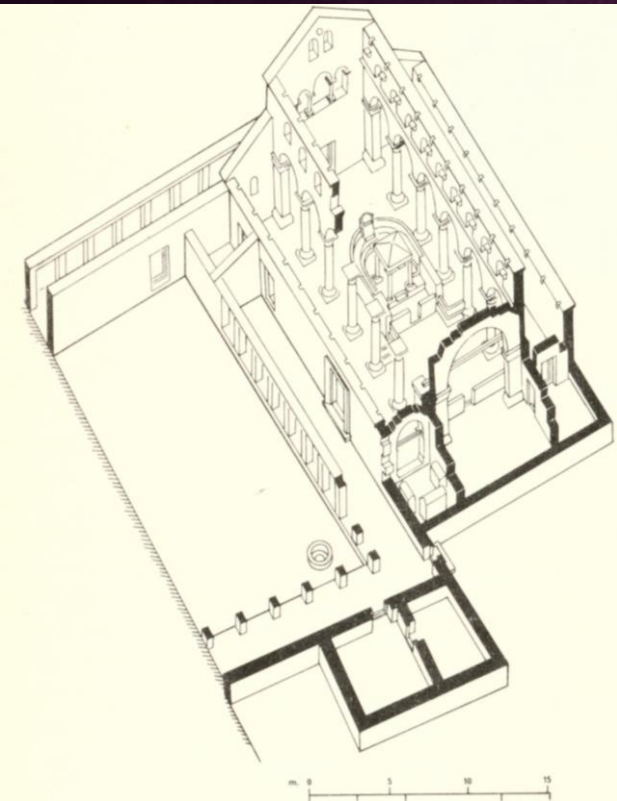
Chrám narození páně – Betlém

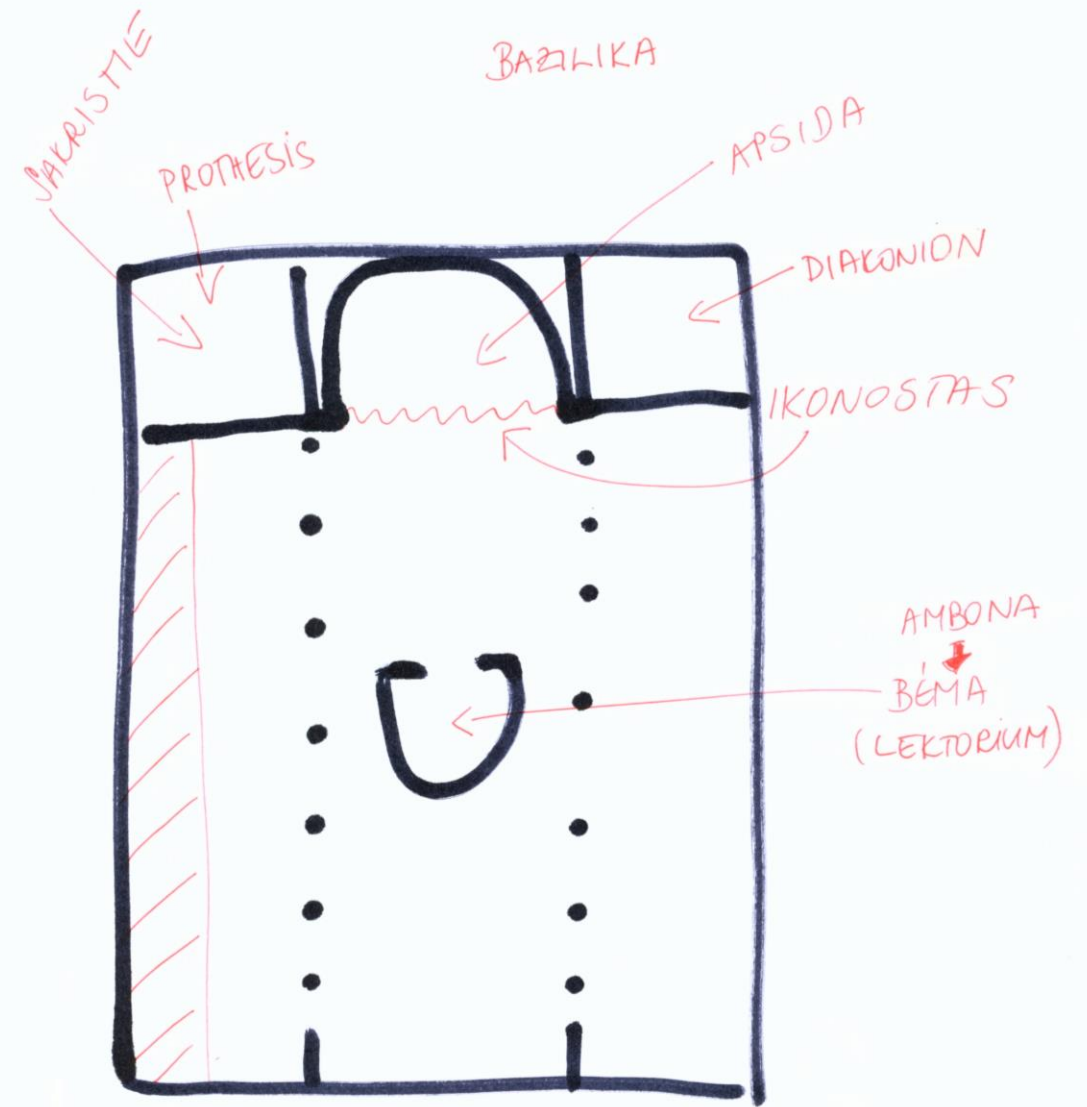
- Chrám 4. století obvykle na okrajích měst (hustá zástavba)
- Na východě se zdůrazňovala triumfálnost
- Tři svatyně v Konstantinopoli: Chrám sv. Apoštolů, Sv. Sofie, Sv. Eiréné – uprostřed nově založeného města
- Komemorativní chrámy: sv. Petr v Římě a v Jeruzalémě – velmi nákladné stavby
- Postupně přechod od rotundy a oktagonu k bazilice (s příčnou lodí na západě, kupolí na východě)
- Na východě se památky 4. stol. nezachovaly – neznáme výzdobu

BAZILIKY A CENTRÁLY

- Sýrie – poprvé dvouvěží v portálu (4.- 5. století)
- Oltář obvykle před apsidou
- Sýrie - béma

51. Půdorys baziliky v Kharab Šems. 5. stol. Severní Sýrie. V Sýrii se dochovalo množství křesťanských kostelů z časného období, většinou vesnických. Ačkoli jde o skromné dispozice, stavební technika je obdivuhodně pečlivá. Užívá se jemně opracovaného kamene. Stavby pokrýval otevřený trámový strop. Kostel v Kharab Šems je trojlodní bazilika s půlkruhovou vtaženou apsidou a dvěma bočními čtvercovými, rovněž vtaženými kaplemi.

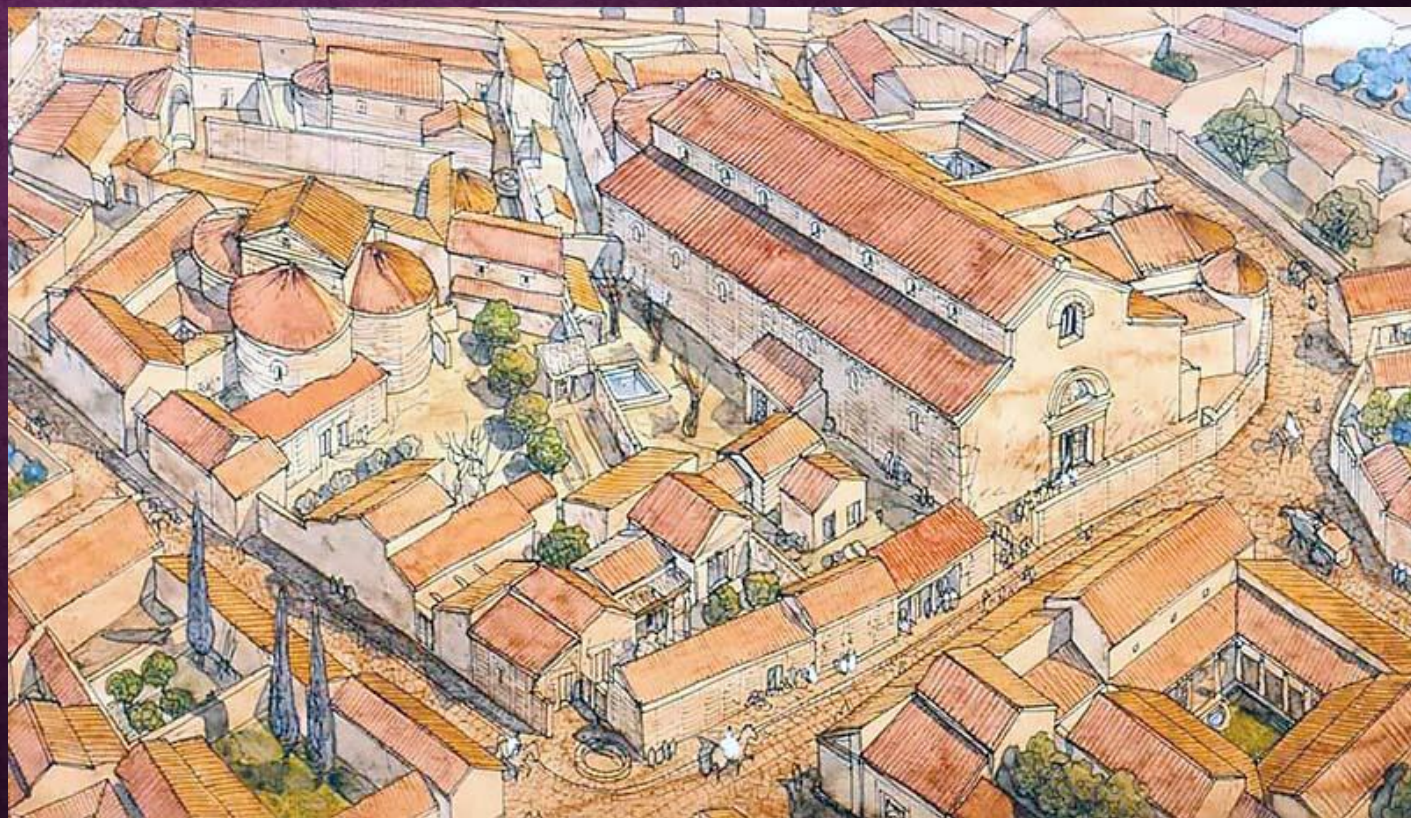
↳ TRIBUNA: matroneum

+ BAPTISTERIUM
+ KATECHUMENEUM.

- Hippo regius (Alžírsko)

56. **Letecký pohled na město Hippo Regius.** Alžírsko. Na snímku křesťanské čtvrti dobře rozpoznáváme rozsáhlou trojlodní baziliku s výraznou apsidou na východní straně i řadu pomocných budov v jejím blízkém okolí: baptisterium, kaple, nádvoří, *triclinium*, knihovnu a obytné budovy. Chrám byl patrně biskupským kostelem v době působení sv. Augustina.

Antiochie

- Jedno z nejvýznamnějších měst
- Opěvuje Jan Zlatoústý

Il.1.7 a

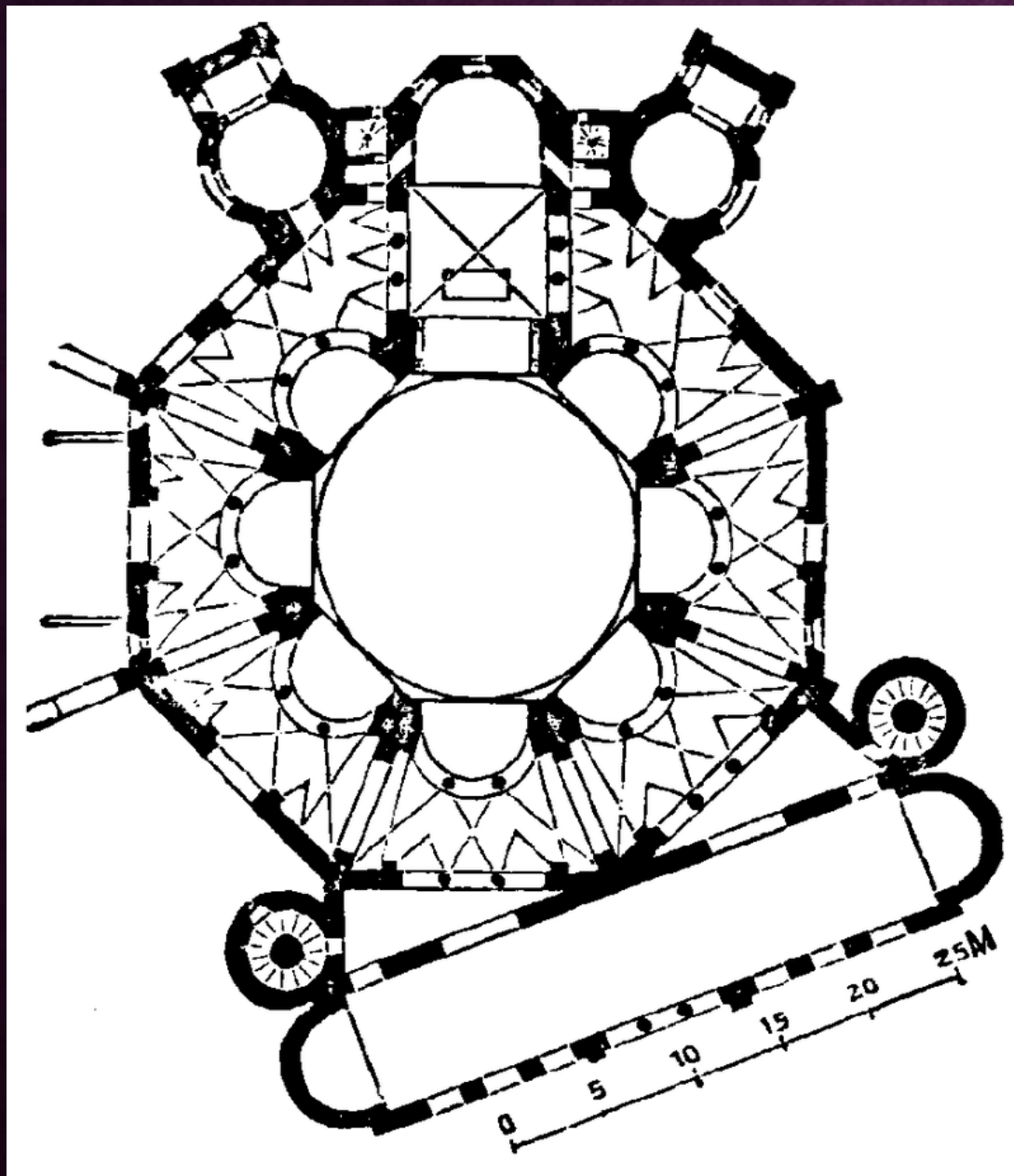
Il.1.7 b

Il.1.8

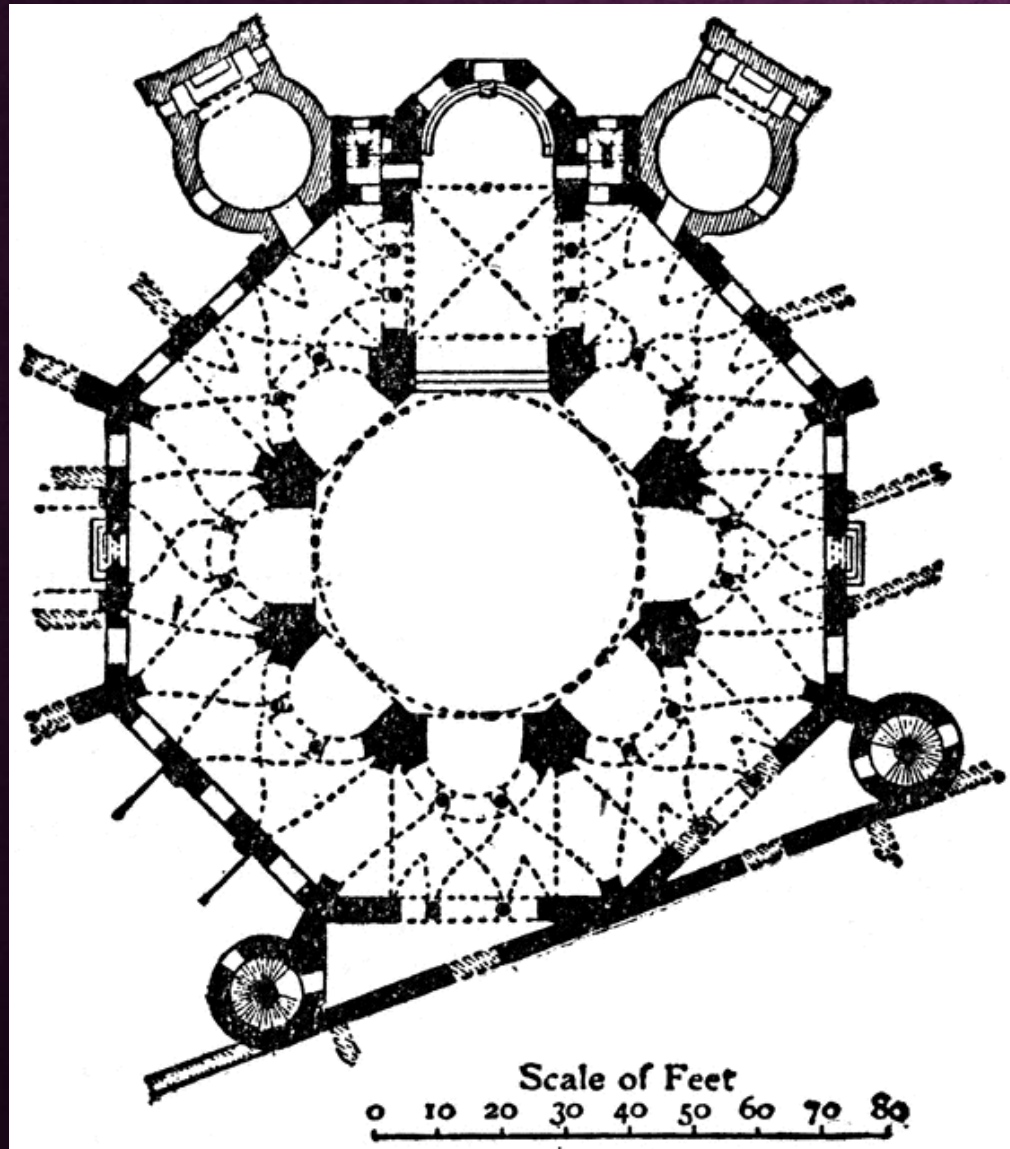
Zlatá katedrála

- V sousedství císařského paláce
- Na ostrůvku řeky Orontes
- Stavitel: Konstantin Veliký (327 – 341)
- Zasvěceno sv. harmonii, síle a moudrosti = jednota světa, církve a říše
- Vzor pro pozdější křesťanské kostely
- Oktagon a pozlacená kopule

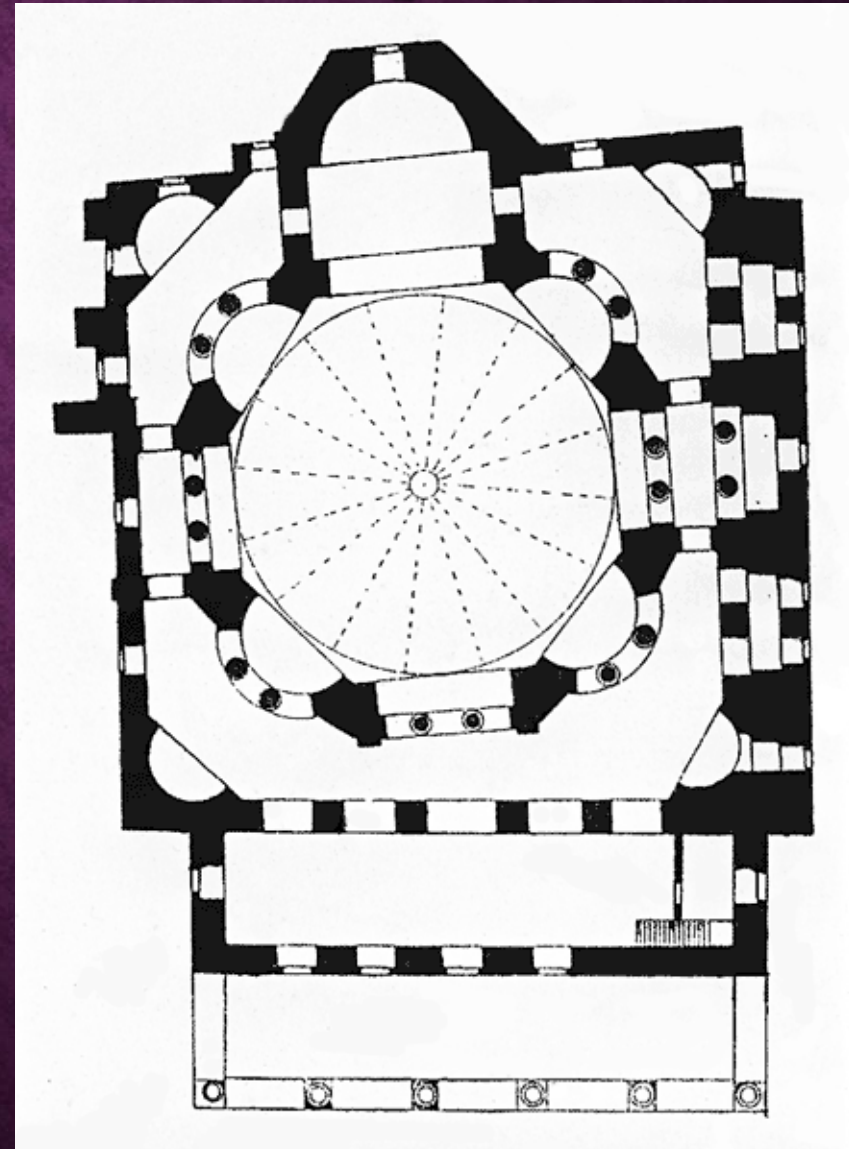

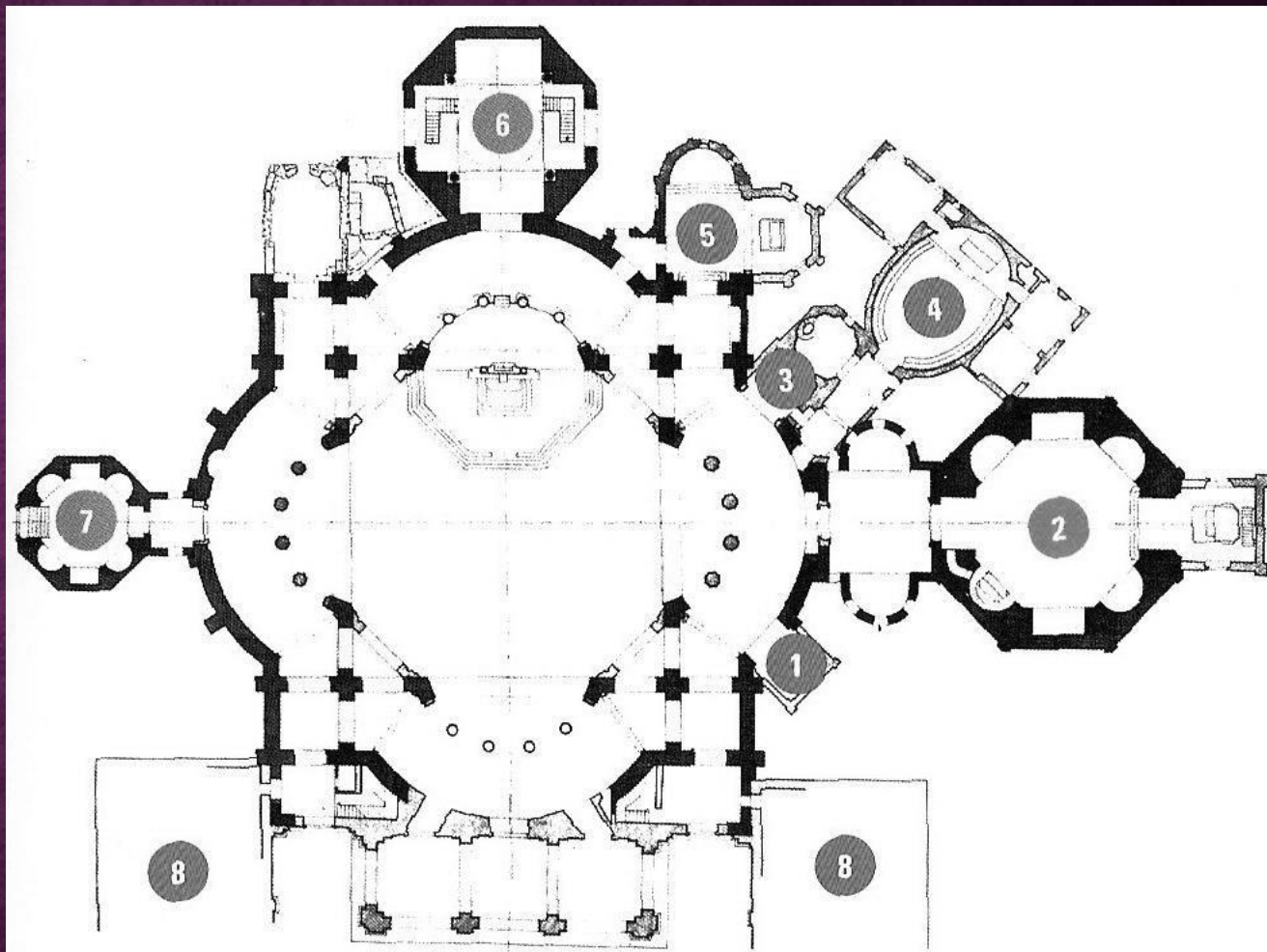
San Vitale v Ravenně

Sv. Sergios a Bakchus v Konstantinopoli

San Lorenzo - Miláno

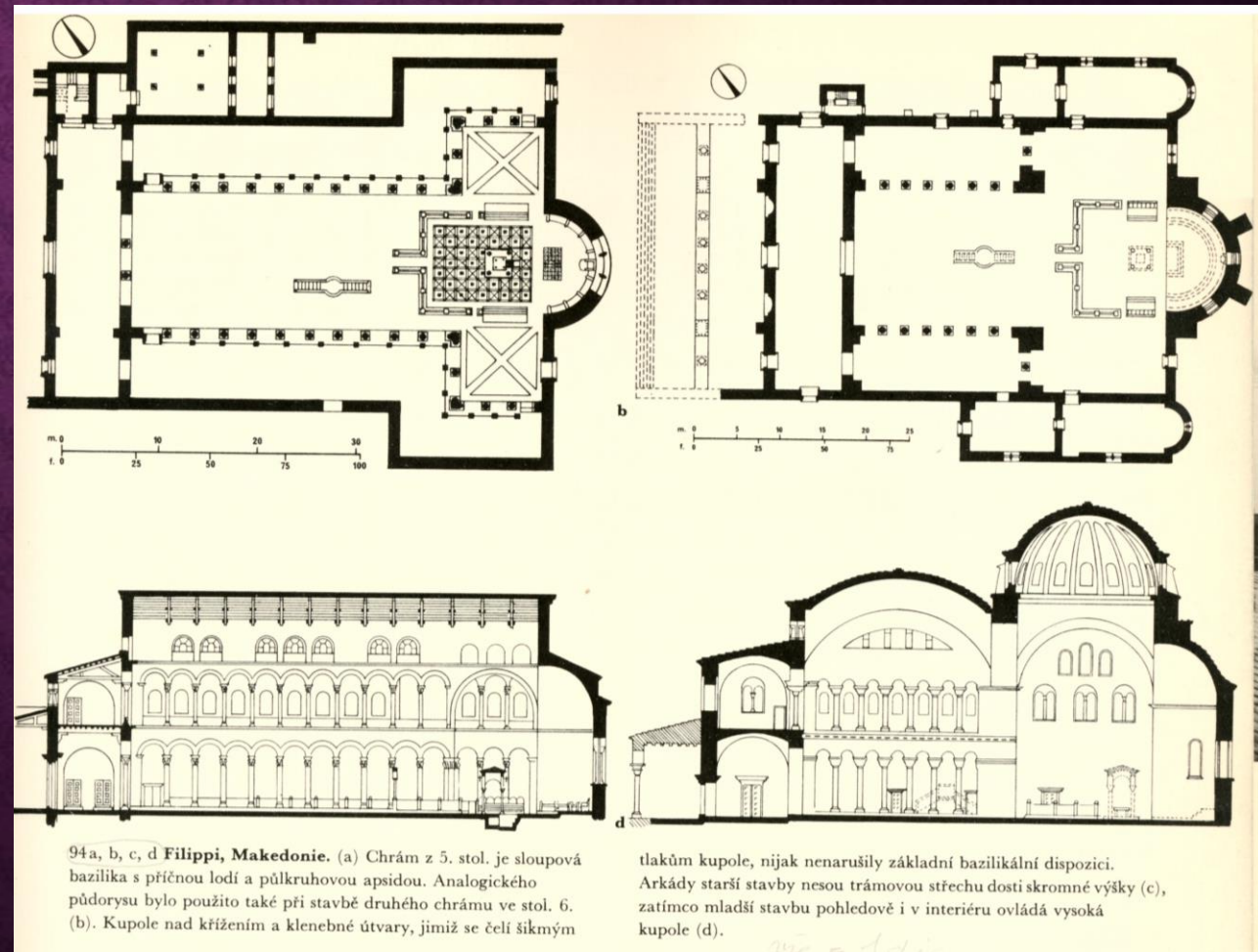

Legenda

1. Cappella di san Giovanni Battista
2. Cappella di sant'Aquilino
3. Cappella della Sacra Famiglia
4. Sacrestia
5. Cappella Cittadini
6. Cappella di sant'Ippolito
7. Cappella di san Sisto
8. Canoniche

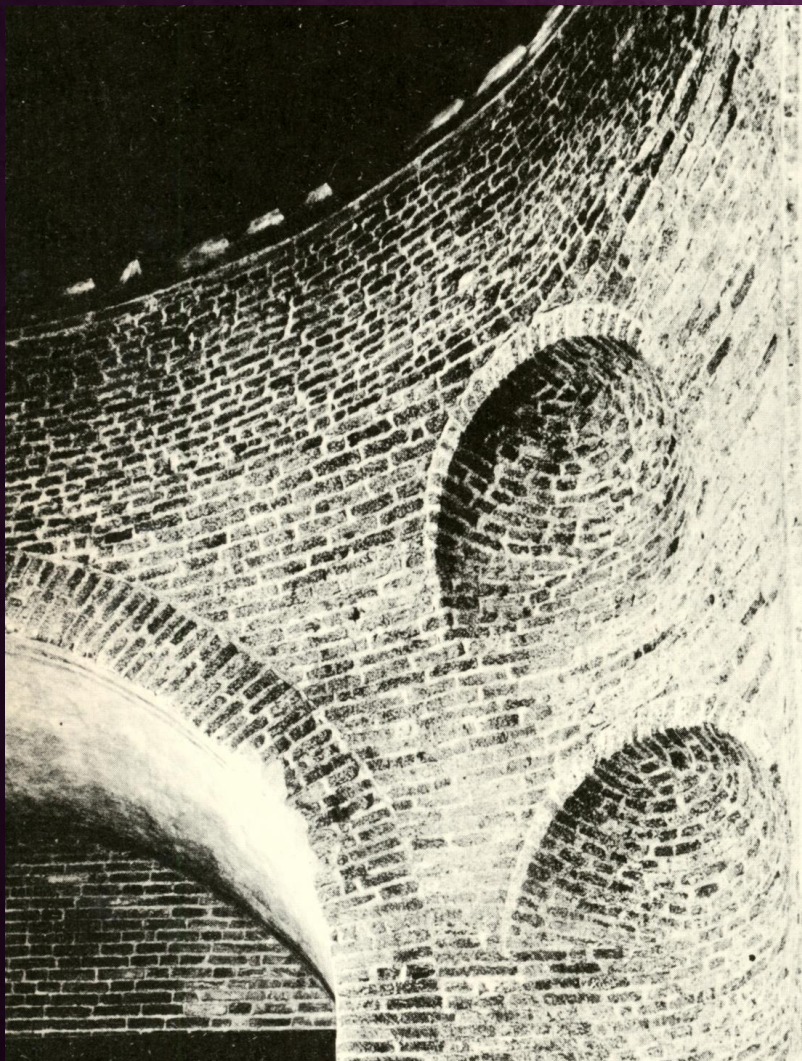
KUPOLE

- Půdorys vepsaného kříže a kupole – vystřídala trojlodní baziliku

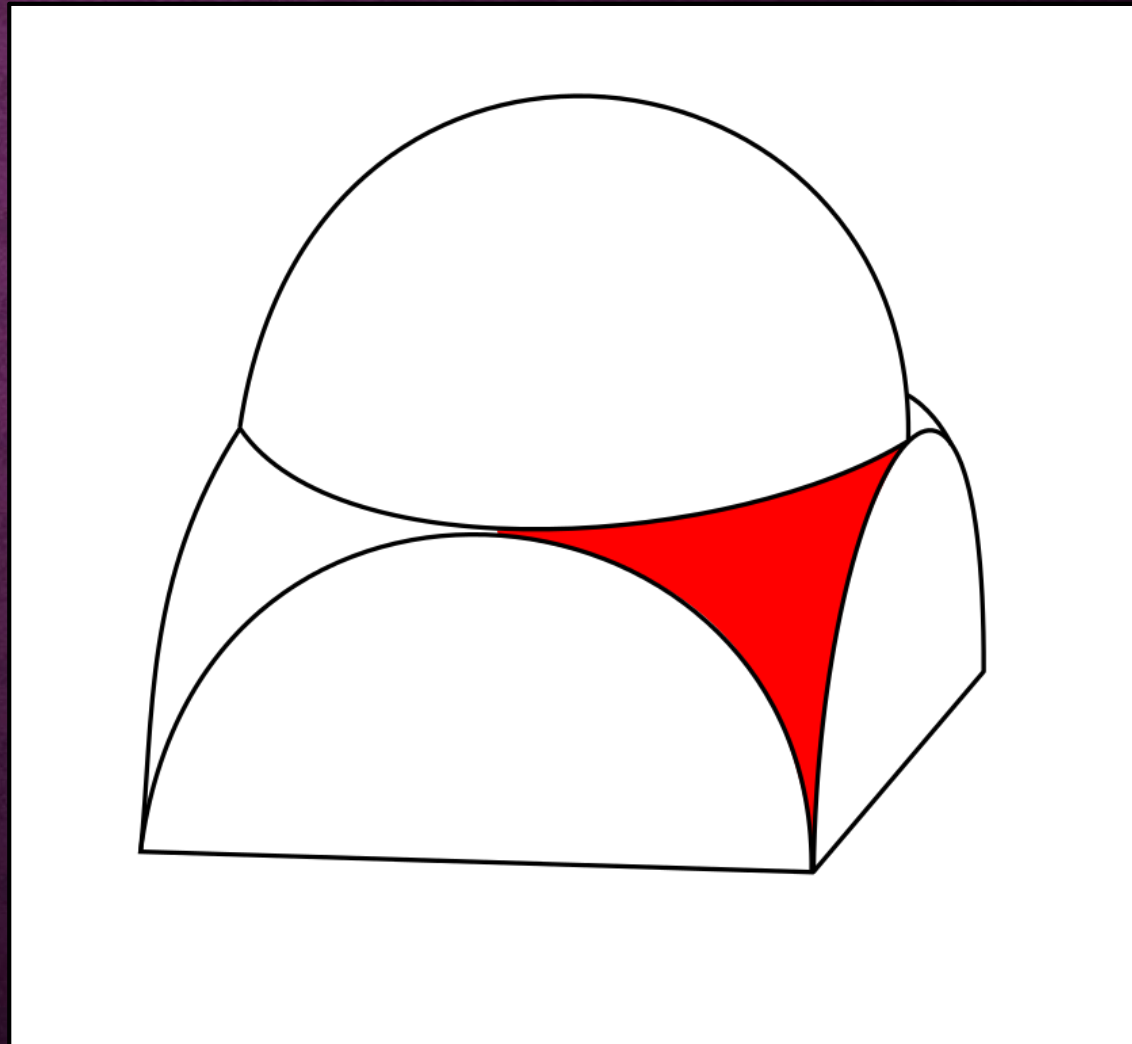

PŘEVOD ČTVERCE NA KRUH

Trompy

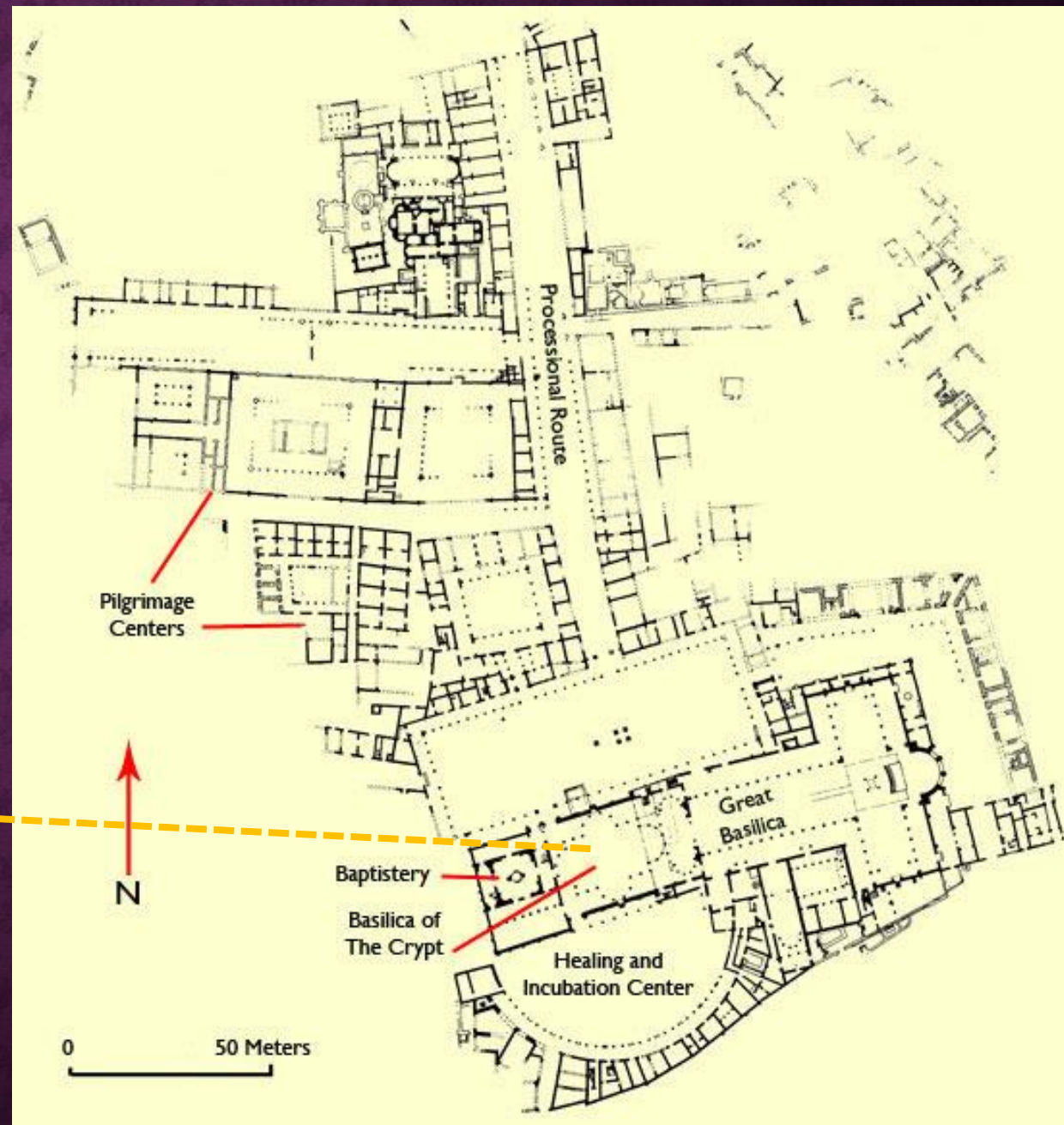
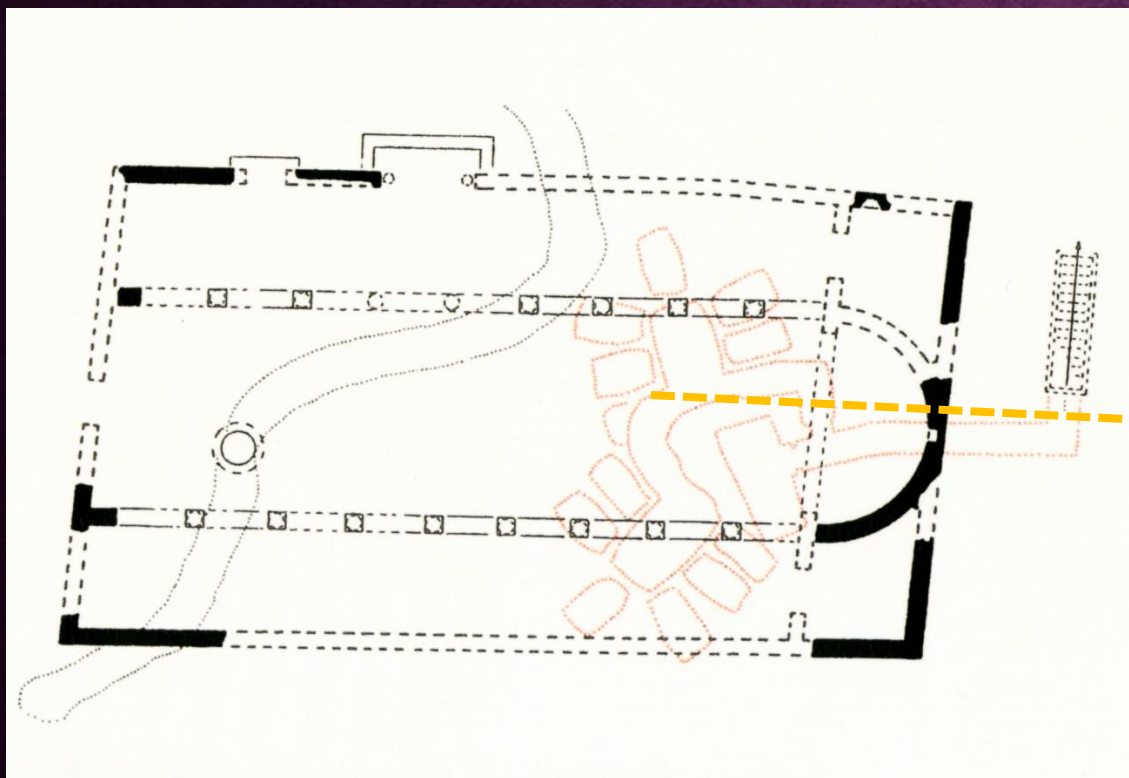
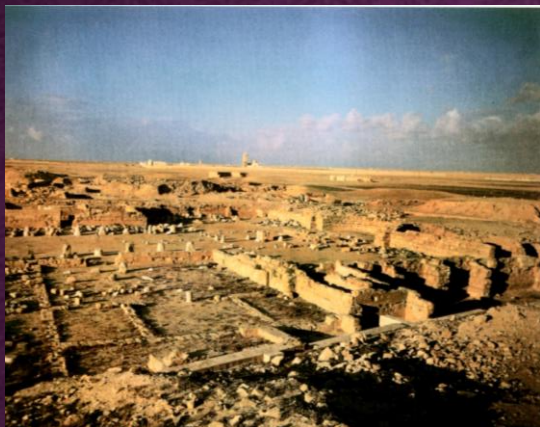
Pendativ

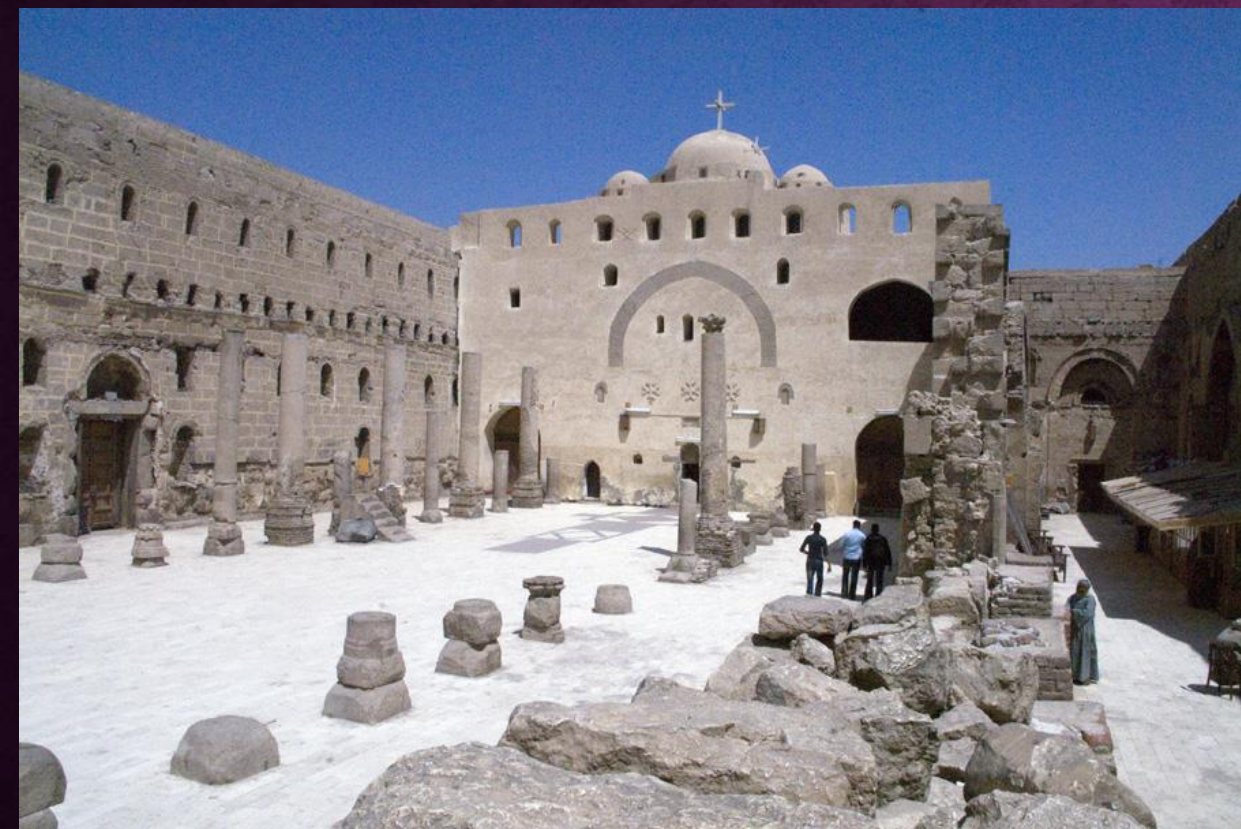
KLÁŠTERY

- Nejstarší v Egyptě
- Hornoegyptští mniši: Koptové (Kopt ← Αιγύπτιος)
- Alexandrie – helénistická tradice
- Velmi kruté pronásledování křesťanů
- Zakladatelé klášterů v Alexandrii – sv. Antonín, apoštol Pavel, sv. Makarios
- Řád sv. Šenúta – předchůdce Benediktýnů
- V Egyptě byla snaha propojit křesťanskou ikonografii s egyptskou mytologií
- Mniši odcházeli z Egypta: J Francie, Španělsko, S Afrika, Irsko

Bazilika sv. Mény

2 největší kláteře: Bílý (Dér-el-Abjad) a Červený (Dér-el-Achmar)

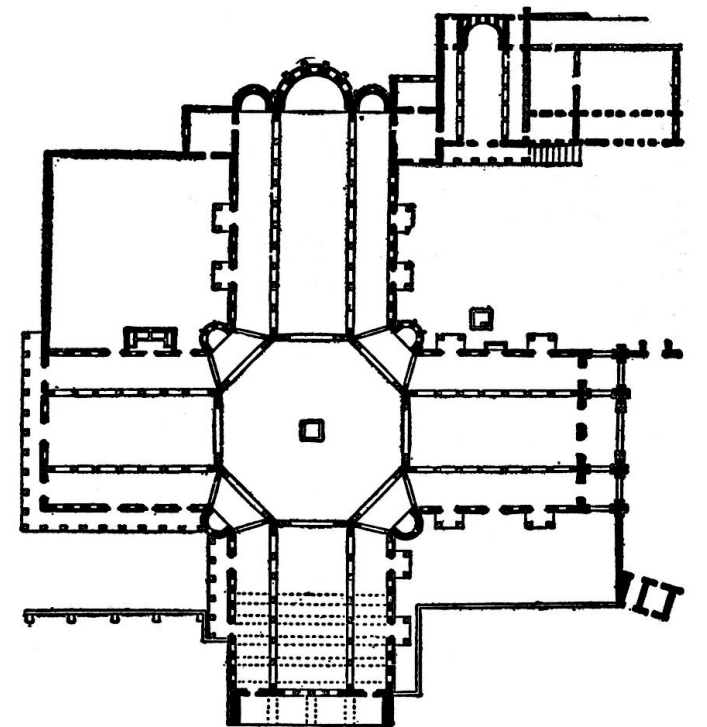
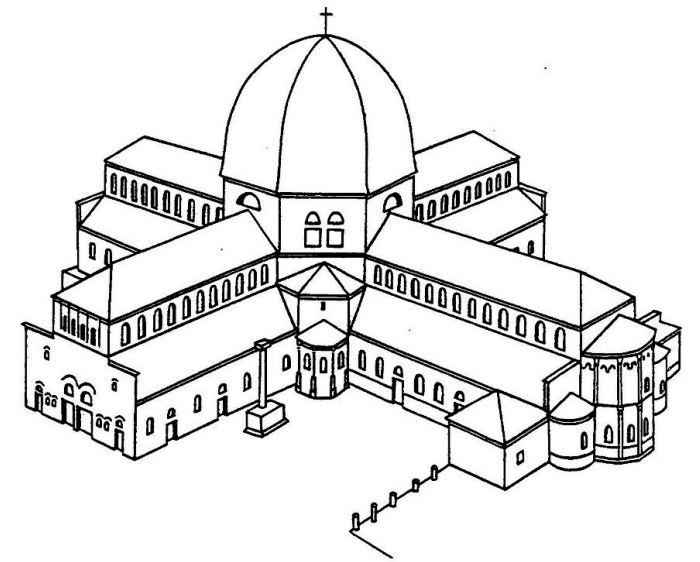

Bawit – Apollonův klášter

- Kalat Siman (Simeon Stylita) – Sýrie

Diokleciánův palác ve Splitu

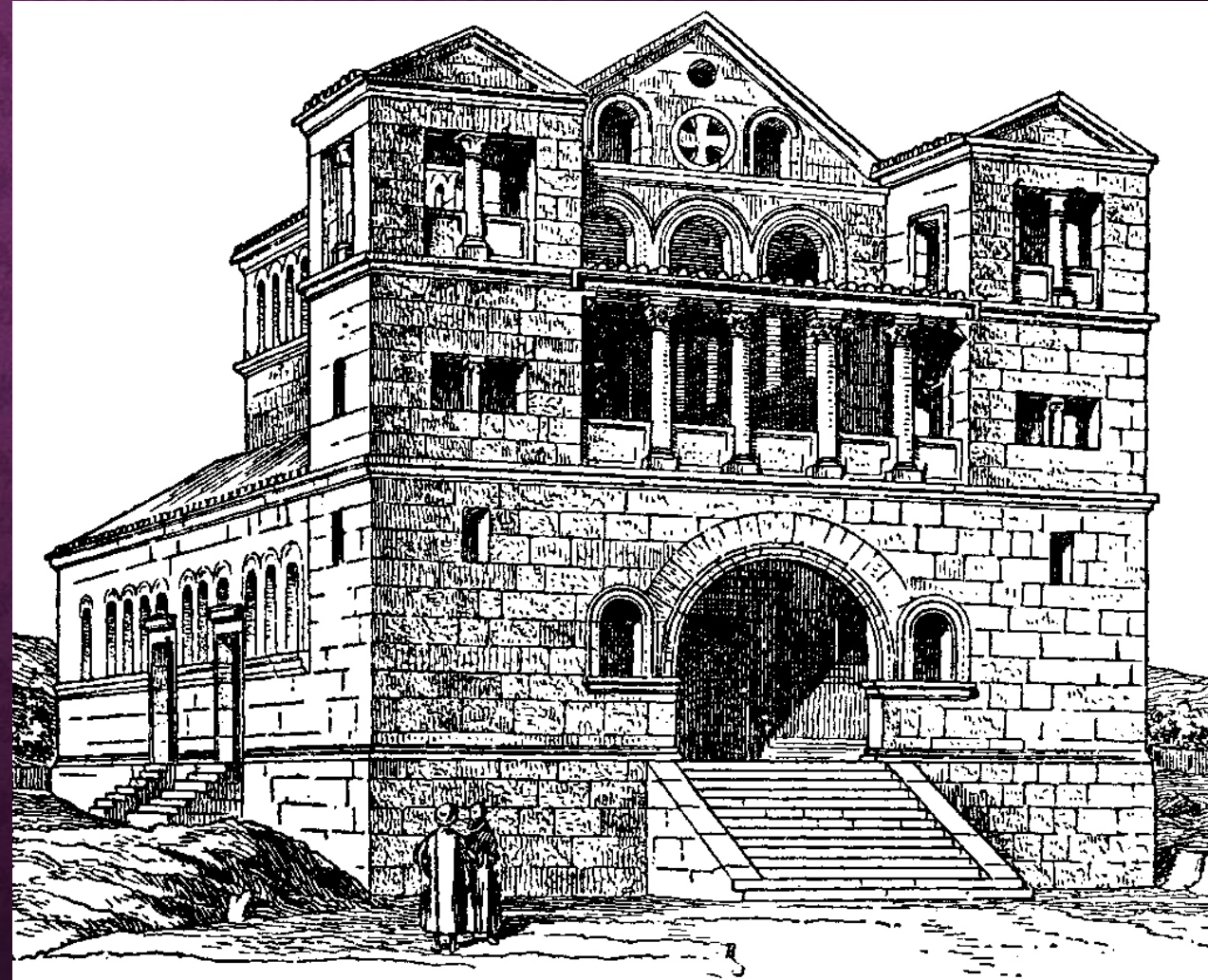
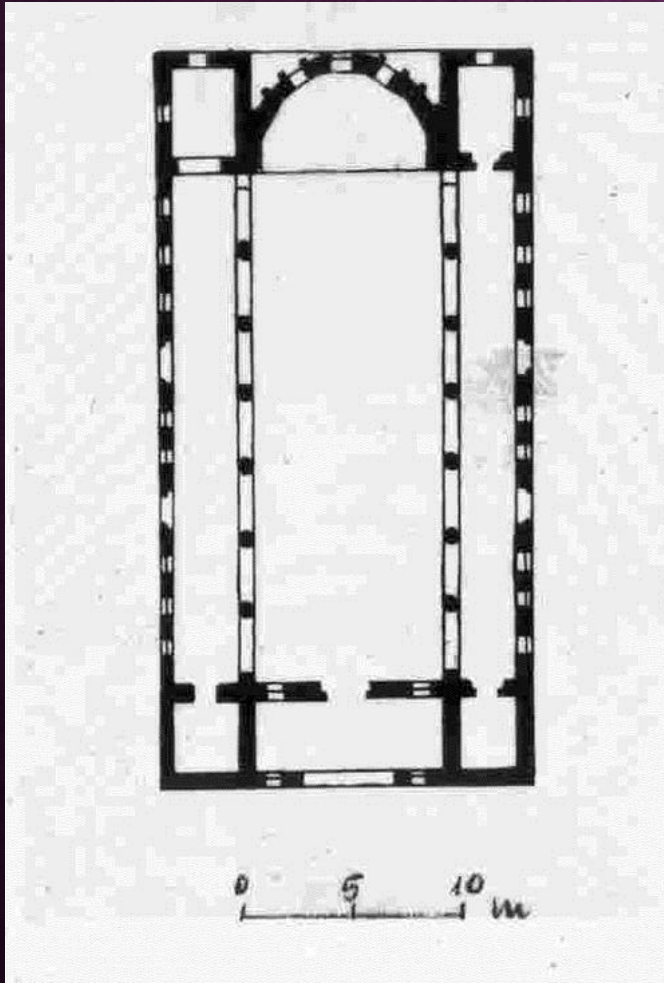
Charab Šem

- Blízko Stylity
- Rozměry románských bazilik 11. až 13. stol.
- Jenom kámen – žádné dřevo

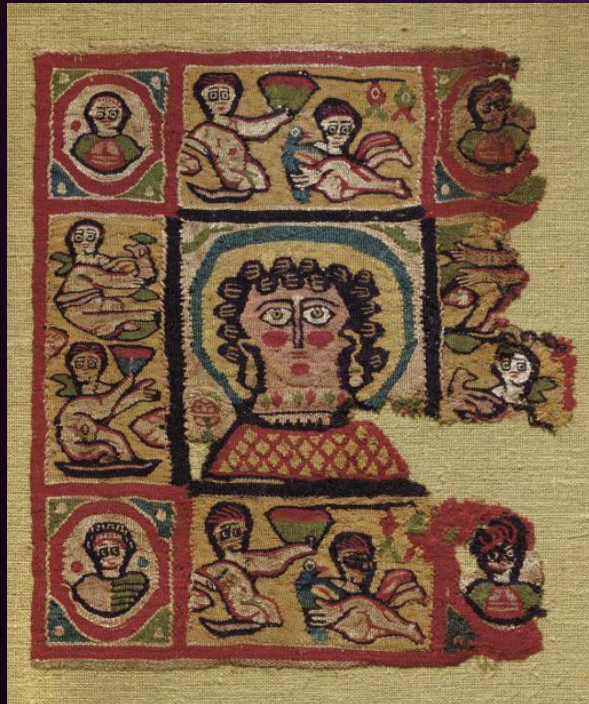
Turmanin

- 2 věže nad nartexem
- Vzor po pozdější západní baziliky?

Koptské umění

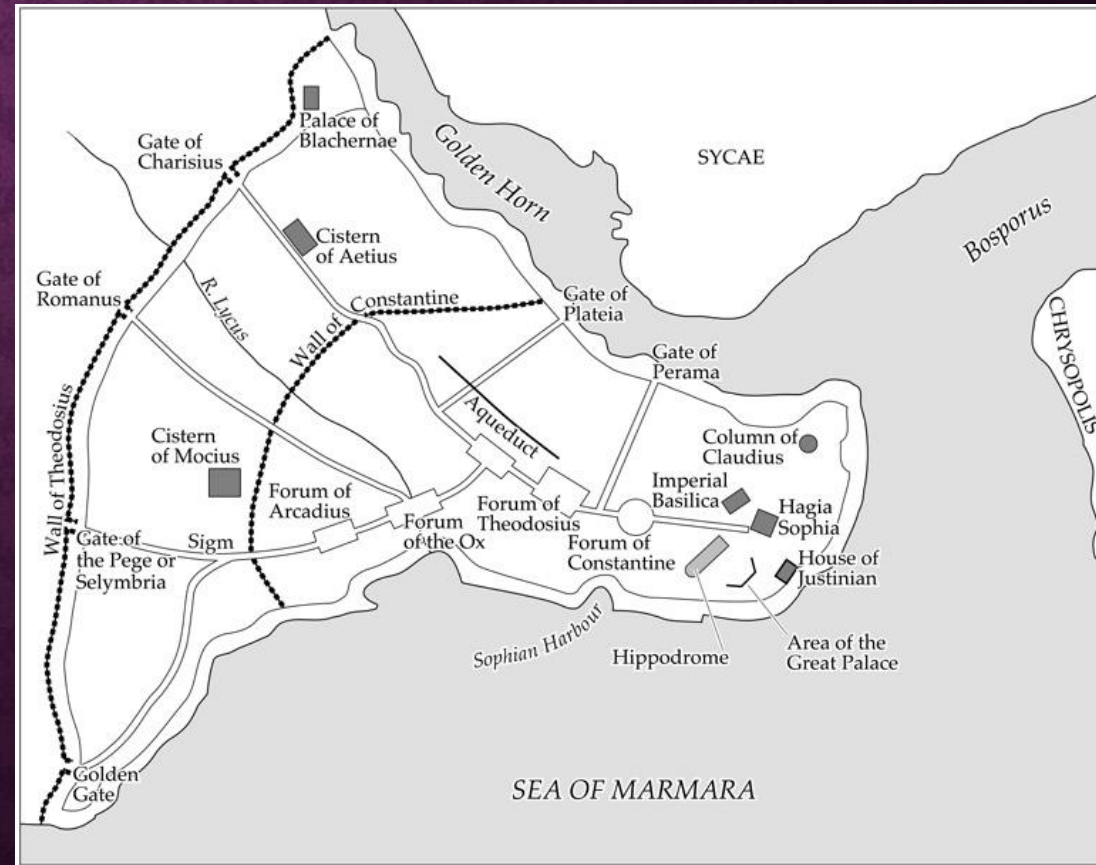
- Horní Egypt
- Lidová tradice
- Často apokalipsa
- textil

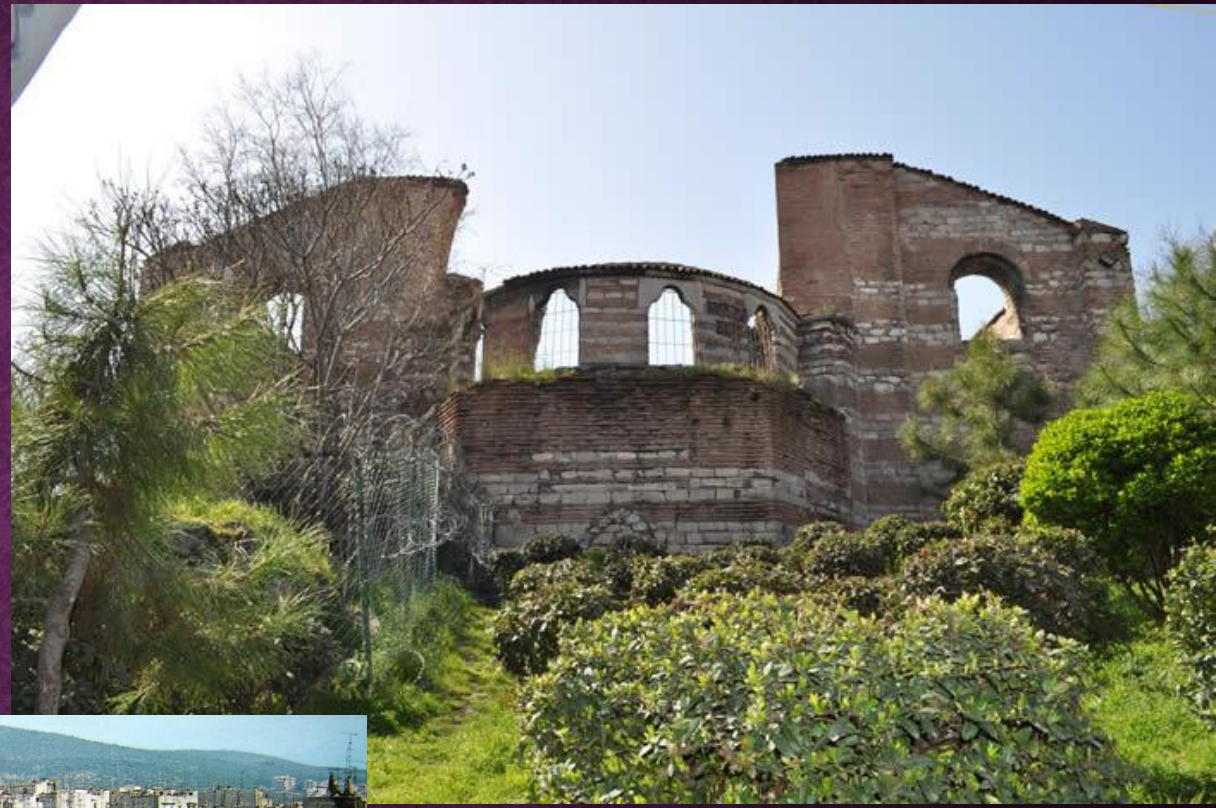
KONSTANTINOPOL

- Velkolepý projekt
- Nic se nezachovalo
- Augustinion + senát + jízdárna + palác + Āg. Sofia
- Chrám sv. Sofie přestavěl Justinián

THEODOSIUS II.

- Římská tradice
- Východní vlivy
- Stavba chrámů
- Konstantinopol: zbytky chrámů Studion, klášter sv. Jana Křtitele
- Soluň: sv. Jiří a sv. Demetrios

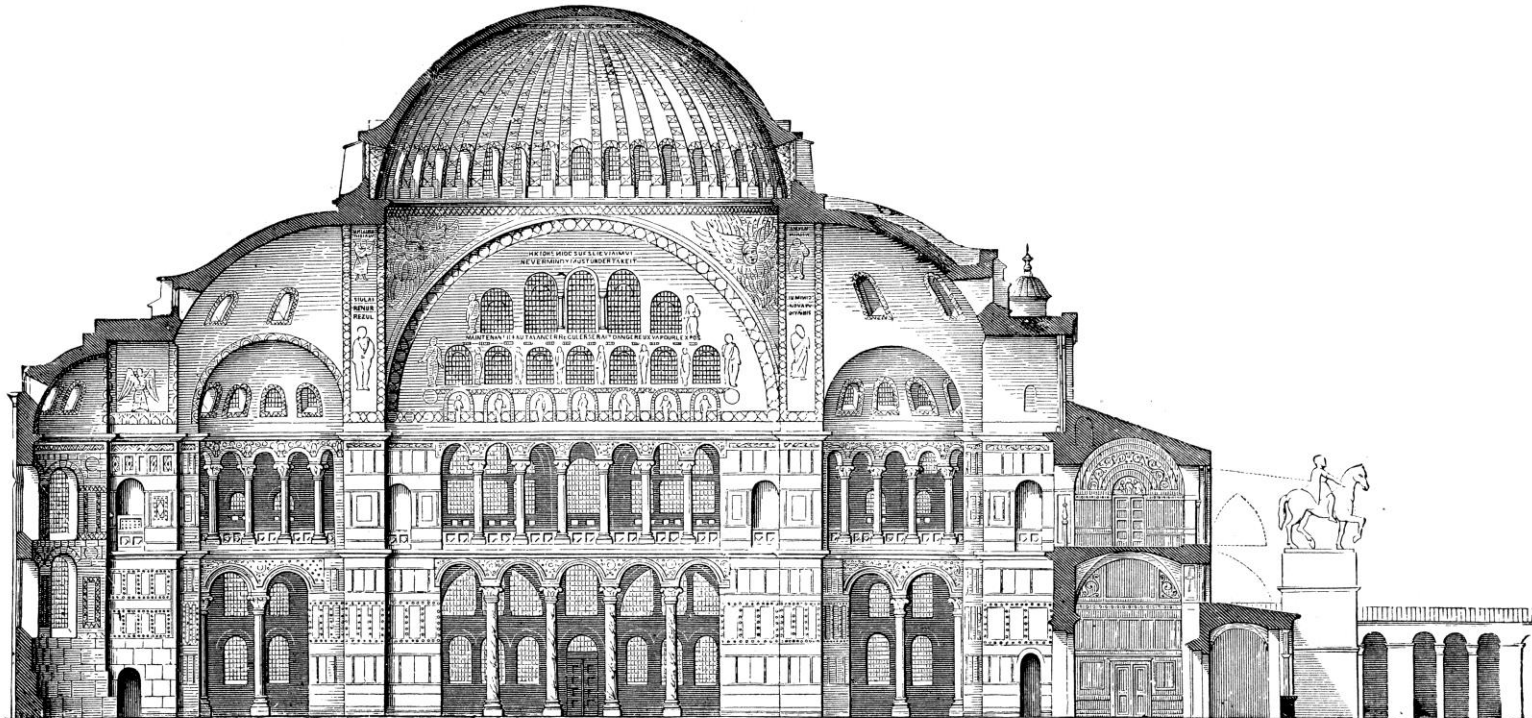

JUSTINIÁN

Sv. Sofie a San Vitale

<https://www.youtube.com/watch?v=aOExHX45jLQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=It3i-dKusIM&t=505s>

ILUMINOVANÉ RUKOPISY

GENESIS

- poč. 6. stol.
- Kontinuální výjev jako na Traiánově sloupu
- Popis výjevů je východního stylu

Codex Purpureus

- Také 6. století
- Podle zvěřeny je syrský
- Ježíš má zlatý plášť jako antický filozof

Sinope Gospels

- 6. století
- Řecký text

- Oficiální jazyk křesťanské církve byla řečtina (na východě i na západě)
- Existují i rukopisy v syrském jazyku: 586: mnich Rabbula ze Zagby

SOCHAŘSTVÍ

- Zachovalo se málo soch, sloupů a oblouků
- O jejich existenci víme z popisů
- Ze zbytků je zřejmé je byly tvořeny v řecko-římském stylu
- Sochy (ojedinělé), reliéfy ve slonovině, sarkofágy
- Realistické portréty
- Velké hlavy

Herakleius

- Monumentální bronzová socha císaře
- Na poč. 13. století ukradli Benátčané
- Galéra se potopila
- Obyvatelé Barletty sochu vytáhli a vztyčili

Sarkofágy

- Často z řeckého mramoru
- I na západě dovezené z východu
- Reminiscence helénistického sochařství

Sidamara sarcophagus

Slonovina

- Ravenna – biskup Maxmilián
- Konzulské diptychy

Drobné umění

- Au pohár: personifikace Kypru, Říma, Alexandrie a Konstantinopole

Opasková nákončí – 7. stol.

Biskupský řetěz 6. stol. (Sýrie)

SHRNUTÍ

- 4. stol. – navazuje na antiku (dozvuk helénistického umění)
- 5. – 6. stol. – hledání vlastních forem
- Od Justiniána – osobitý styl
- Přetrvává do 9. století („globální změny“)

